

SESSIÓ NECROLÒGICA DEL DIA 7 DE NOVEMBRE DE 1932

PRESIDÈNCIA DEL DR. PI SUÑER

Ramon Torres Casanovas

pel Dr. JAUME PEYRÍ

Les quartelles que per comanda expressa de l'Acadèmia vaig escriure recollint dades de la vida de Torres, fa deu anys, s'han esgrogueït; potser el retard forçat en la seva lectura valora la vida ja llunyana de nostre biografiat.

Jo no puc menys avui de rebutjar la innoble acusació que se'm féu quant demaní portar-la en català, que volia fer servir la memòria estimada del meu amic per fer política (1).

Es conta d'una exquisida literata de la passada centúria, que en acabant una novella de Daudet, va plorar tota una setmana. Nosaltres podem dir que cada cop que evoquem la realitat de la vida del nostre biografiat veiem la tristor ensenyorir-se de la nostra ànima.

Això vol dir que el que vaig a llegir, serà sota una forta emoció, a la qual voldria associa-vos pel moment, sols que sigui descriure-us una vida per nosaltres benivolguda, sensibilitzada potser per una malaltia heretada i, que no veié més que petites clarianes de benaurança en el seu camí ple de dolors.

Vàrem conèixer Torres a la sala de Sant Tomàs de l'Hospital de la Santa Creu. Era un jovenet de cos desgarbat, de mitja mida, prim i escardalenc, de trets cansats i de faccions begudes, nimbades d'un color ceri-terrós, del mateix color i del mateix encaix de les testes de Zurbaran; amb la barba bruna de la seva joventut, com rapat en els darrers temps, era una testa ascètica en la qual els moviments passionals eren sempre dominats, mai descomposats i vençuts per la quietud serena de la seva faç, que era mirall de la serenitat de la seva ànima. Tan sols en certs moments passionals, com en

(*) La present necrologia fou retardada en sa lectura, per les disposicions del Directori Militar i per les acusacions que pesaren sobre l'Acadèmia, per haver aquesta permès per 33 vots contra 3 la redacció i lectura en català.

els seus entusiasmes, llambreguejaven els seus ulls per on guaitava la seva poderosa intel·ligència.

La seva paraula i el seu gest eren reglats, *rítmics*, potser en certs moments tocats de monotonia; de totes maneres, per exposar els fets científics i criticar les doctrines, la seva exposició era clara i completa com cal que sigui, els flo-reigs oratoris i els gongorismes per raonar els fets de la clínica sobre o deixen l'orador en posició crítica; i això era naturalment perquè tota la seva vida fou un acatament a la sinceritat i a la veritat.

Aquesta manca d'aparellatge físic de la seva ànima fou un obstacle per a moltes coses de les que donen el triomf en la lluita per la vida, primer per l'exercici professional, després per la lluita d'oposicions. Oh, l'admirable i ràpid succés dels metges de figures atlètiques o de cossos damisellats, amb barbes apostòliques o cabelleres dantonianes, amb moviments i postures de guardarroba! Pas! perquè serveixin de comparses a la divertida comèdia dels potentats i a l'estultícia copista dels aspirants. Els homes s'aglutinen per les seves afinitats, i és comprensible i fins inevitable la seva existència enmig de la turbamulta decorativa de totes les societats i de totes les èpoques. Jo em complauré a evocar l'ascètica figura de Torres, per mirall del vertaders metges del demà, per les intel·ligències cultivades les quals en comprendran l'exacte simbolisme; pel metge verista que sense el prestigi sacerdotal de llunyanes èpoques ni d'indumentària severa de decennis enrera, tingui l'encàrrec social de dir la veritat.

Dubtem que passés mai pel seus llavis la més petita de les fallàcies, ja que tota la seva vida externa i interna fou una línia recta sense interrupcions i sense quebrats.

La lleialtat fou la dominant de tota la seva vida, en tots els terrenys, com a amic, com a professional, com a mestre, féu inclinar amb respecte i estima tots els que el conegueren de noi, de jove i d'home madur.

En la seva vida escolar, cap com ell de tots els companys del seu temps tingué semblant reputació; era el consultor segur de tots nosaltres, per quantitat i qualitat de coneixements, si més no per sentar criteri sobre doctrines insegures o sobre fets de clínica dubtosos; no em desmentiran els millors dels seus amics, avui mestres.

I no és que fos un savi embrionari, un de tants nois estudiosos que fan valer allò que han assimilat i ho prediquen protectorament entre els companys, iniciant el futur encarcament quan a força de frecs amb les cadires i les taules arriben a asseure's al seient dels mestres. No! les seves paraules fluïen espontàniament i la seva companyonia era coral i perfecta. En els moments d'expansió vivia la vida de joventut com tots i en les seves converses apuntava de tard en tard una sana ironia, aquesta bella ironia, gest magnífic dels privilegiats del cervell, que plana per damunt de totes les dominacions materials i de totes les tiranies governatives.

No havia cuidat poc ni molt de la coberta obligatòria de la seva persona, vull dir que anava net, però mai no se li havia acudit un detall vanitós en la seva indumentària. La roba corrent, la roba de cerimònia i el vestit acadèmic li queien rectes, sense plects, harmonitzant amb els trets reposats de les seves faccions. La roba acadèmica posava el marc i completava el conjunt d'una figura ascètica immortalitzada pels pintors espanyols del segle xv.

Potser en una altra època hauria estat un estudiós conventual dedicat

tranquillament, en santa pau i entre volums i incensaris, a les recerques històriques i filosòfiques, i potser la seva vida hauria estat més llarga i, per tant, més profitosa per a la ciència i la humanitat.

Tingué les preferències per les traduccions i el treball d'estudi immobilitzat darrera la taula, que no per a les lluites professionals amb la seva necessitat de xocs físics i psíquics amb els homes.

Per delicadesa nadiua, davant de les impureses de la realitat professional, potser per instint de defensa del seu cos congenitalment feble, el cert és que la seva vida es concentrà en l'estudi de gabinet, en la càtedra i en el treball d'escriure, essent les seves traduccions com els seus treballs d'una impecable escrupulositat i d'un exquisit lèxic.

Don Salvador Cardenal, en contestar a Torres en el seu discurs de rebuda a la nostra Acadèmia, amb la seva breu comprensió sintètica de les coses, no trobà millor paraula per a classificar-lo que dir que era un home seriós.

Per cap acte, per cap gest no es pot titllar Torres del pecat de vanitat, de la pruija estulta de fer-se remarcar o de les infantivoles ganes de figurar que tantes postures còmiques ha fet adoptar i tants papers ha fet representar a homes de mèrit; fins a la mort conservà la seva integritat d'home seriós i més que seriós, sencer.

Un home sencer es pot reconèixer bé perquè sap vèncer la tendència a les nonades, a les enlluernadores parades de la quincalleria social, ben humanes i sempre infantivoles, perquè elles són una concessió a manca de vida interna sòlida.

Els homes com Torres són ànimes senceres amb forta contextura psíquica que caminen amb un esquelet anímic que fa que no puguin vinciar-se. Es segur que jove o vell, ric o pobre, triomfant o vençut, hauria estat sempre el mateix.

Lluny de mi criticar ni blasmar les claudicacions de tan belles vides en les quals la seva declinació i l'arterioesclerosi ha fet trontollar l'edifici psíquic perquè el dolor de les seves renúncies esperituals no és ben bé seu, només volem fer remarcar, en descàrrec nostre, que hi ha un agrupament d'homes selectes que fan el camí amb la seva vida interna i pels quals arriba un moment crític; han mirat les cintes, les creus, les insígnies com una necessitat decorativa que trenqui la monotonia dels abillaments negres que ens imposà la levita del terç estat amb el seu triomf a l'Assemblea Constituent; han refusat fins aleshores les distincions i els afalacs de la massa anònima, les oriflames ornamentals de la política; han resistit fermament la temptació, han traspassat potser els seixanta; la voluntat debilitada per la meiopràxia esclerosada, ha cedit, i els contempleu tristament deixant els seus quefers de metge, d'enginyer, d'investigador, de mestre, on la seva capacitat els havia enlairat i revestit d'una reputació immaculada, i els veieu un dia cercant amb dalit nonades incomprensibles o pallassejant enmig d'un medi hostil, estranys incompresos. En l'angoixa de l'esforç sorgeix mantes vegades l'hemorràgia cerebral benefactora que posa fi a la tragicomèdia. Quants no n'hem vist caure així!

Jo sé que Torres, àdhuc si hagués envellit, no hauria finit així; el defensaven la seguretat de les seves idees i la seva sana ironia de què us parla-

va suara. Per això nosaltres afirmem que fou un home i ho hauria continuant essent sempre.

Haviem planejat mantes vegades, fent junts la guàrdia al quarto de la Santa Creu, coses de pedagogia universitària. No és que fos iconoclasta, com s'ha estilat després, per trobar tot el dels mestres de l'època dolent i l'ensenyança que se'ns servia, menyspreable... i després no fer res de profit. Res d'això, estimava l'esforç d'alguns homes que aleshores ensenyaven i comprenia el cercle on eren tancats, però capia que el que s'havia de fer era cosa diferent i la il·lusió fou posar-ho en pràctica quan arribà el moment, per dissort massa curt, de demostrar-ho.

El jorn primer que férem coneixença fou a la sala de Sant Tomàs; ens repartírem els llits, férem la cura i davallàrem a poc a poc per la graonada i entre les pedres centenàries que emmarquen les escales i que han vist passar sis segles de sofriments i de nafres del nostre poble, que han vist passar l'espant dels epidemiats de glànola i de verola, els ulls febreros esculpits de febres pútrides, les fàcies repugnants dels masells i dels lúpics fadegènics, les carns esqueixades dels traumatitzats de tantes guerres i bullangues i els forçats de les follies i de les esgarrifoses ràbies. Quantes misèries les haurien de pujar encara! Poc pensàrem que aquelles pedres que portaven la consagració i l'ennobliment del dolor haviem de servir avui solament per a un altre estudi altrament espiritual i més plaent. ¡Que hi pensin els benaurats recercadors i filòlegs que hi viuran, cada cop que empenyin la porta, en la dolorosa argamassa que ha junyit les pedres que els donaren soplug!

Fins al pati no obrírem boca, emmudits per les mateixes reflexions. Era el nostre si i el nostre noble ideal passar la vida encarats amb tots els dolors humans que hi haviem de venir. La novetat del càrrec i la tràgica poesia d'aleshores ens deixondí de les nostres reflexions; no era ben bé la manera de comportar-se dels nois de divuit anys, però compreguérem que alguna afinitat havia d'existir entre tots dos quan obràrem d'igual manera.

Girà la conversa sobre coses del dia, sobre un fet internacional que fou de gran importància després; el seu punt de vista clar i ben fonamentat ens assabentà de l'home que pensa pel seu compte, així com un entretoc sobre coses d'actualitat artística ens permeté assabentar-nos de l'home cultivat, i en qui la fermesa dels seus estudis no impedia ocupar-se del que ens volta, i en el qual les altes interrogacions tenien ressò en el seu cervell.

Ja sabíem que no teníem davant un estudiant memorista o aplicat, ni un vulgar païdor de llibres; s'hi podia conversar de coses diferents de les sinònimes patològiques del llibre programa de Mèdica o dels trucs per examinar-se de Terapèutica i de Legal o de les varietats de tisores i pinces que era un tema del programa d'oposicions d'interns. De la nostra primera conversa nasqué la nostra ferma amistat i el goig íntim i el mateix plaer físic que respon a la vibració del diapasó.

Transcorregueren els anys de l'internat; a les reunions sabatines d'interns no hi portà discursos, hi portà casos clínics i la nota justa en el que es discutia.

Un dia comparegueren amb una bella llanterna que havia de servir per presidir unes sessions d'esplai mental; uns quants interns ens aglutinàrem per la llei de l'atracció i per la defensa dels nostres ideals. Torres no feia versos com Coroleu, ni dibuixava com Nubiola, ni pintava com Bartrina, ni cercava pedres velles com el que us parla, però parlava de literatura y de filosofia amb un sentit crític i des d'una posició diríem fisiològica de les coses ajustada amb les seves idees i els seus actes.

Aquell aquelarre sabatí fou batejat pels que no hi eren, uns com la llumenera, símbol de l'obscurantisme; altres per la colla dels desenfainats; ara podríem contestar a aquell reglat company que deia: "ja us ho preguntaran això als exàmens..."

A les acabances de la cerrera el seu cos sofrí la primera sotragada, la que deixà l'organisme sensibilitzat per les que vingueren després. A Sant Andreu férem cap els amics, esperant amb angoixa la resolució de la pleuro-pneumònia. La joventut triomfà i li permeté acabar els seus estudis aquí i a Madrid l'any 1900, amb un expedient de "sobresalients" *nemine discrepantur*, sense altra nota acadèmica que aquesta, i no obstant jo asseguro que érem ben lluny de l'estudiant rutinàriament estudiós i més encara del caçador de bones notes per procediments diferents o per especial traça a trobar els punts flacs i les febleses especials dels catedràtics. Era la nota guanyada a pols pel coneixement sencer de les matèries examinades.

Sortosament la primera malaltia el deixà sa i amb una aparença de vida com mai; fou aleshores quan més ardit se'l veié, més coratjós per seguir el seu camí i amb més projectes d'ambició.

Tornà del Doctorat i s'establí; junt amb Nubiola, Corominas i Soler pensàrem en una Clínica i començàrem un consultori; mes no era home per descendir a detalls d'esperar, aviat deixàrem la tasca professional que es presentava migrada per emprendre una cosa més transcendental, encara que potser més descabellada; fundàrem una revista del mateix tipus de les grans revistes setmanals estrangeres.

Els sis mesos que durà *Medicina i Cirurgia*, Torres fou un matemàtic col·laborador, no faltant en cap número les novetats quirúrgiques i terapèutiques de les quals era encarregat.

Fou poc després que degué restar al llit durant tres mesos, crec que d'un reviscolament de les lesions, potser congènites, que més tard havien d'acabar amb ell.

Va fer falta que amb el Dr. Carulla el consoléssim de la seva llarga malaltia i fins deficiència d'assistència, que el tenia a estones en situació desesperada.

Per fi se'n sortí i la seva convalescència coincidí amb la seva entrada a la Facultat d'auxiliar interí.

Fou per aquells temps qualche cosa que no tornà a ésser després; als companys que amb ell férem la guàrdia a la Santa Creu, ens tenia acostumats a deixar-nos "recados" humorístics, i un de nosaltres guarda colleccions de rodolins de les mil petites coses político-socials i de les nicieses privades que no desdenyaria publicà el millor setmanari satíric.

La seva eufòria durà poc.

Es precipitaren els esdeveniments; emmalaltí el malaguanyat Dr. Saltor, i Torres s'encarregà de les lliçons de les dues clíniques quirúrgiques, amb el treball forçat de les dues sales d'operacions. Un home de forta complexió o bé desaprensiu hauria reeixit bé del seu treball; Torres no era ni una cosa ni l'altra i vingué la fatiga diària, sobreforçada d'un treball que era la il·lusió, l'ideal, la finalitat de la seva vida, però que era massa dur per ell. Potser aleshores comprengué que, dintre dels seus ideals científics, hauria estat millor ésser professor d'una disciplina especulativa, que hauria viscut millor vivint una càtedra de Filosofia o d'Antropologia.

No era hora de recular; allà on l'havien portat les seves inclinacions es mantingué, complí braument i avançà sense recular, encara que veies que allò gastava massa les seves forces, perquè s'ha de dir demés que aviat tingué de preparar l'oposició a la càtedra que ocupà.

La càtedra, com digueren a Madrid, no era una bicoca; la càtedra de Cirurgia de Barcelona era un càrrec gran i exigia nom i competència. Les oposicions a professor auxiliar havien deixat una impressió inesborrable al tribunal, la competència es veia ja indiscutible, calia fer l'esforç per adquirir el nom.

Davant del servei, ja per sempre fins a la mort, es mostrà el mestre clàssic, el mestre de la tradició hipocràtica; fred i indiferent en el sermó obligatori, havia comprès el bon sentit de l'ensenyament mèdic, la *presentació de les realitats objectives*; fou des del primer moment un professor de clínica acabat, cuidat i sobretot útil, això es, el guia que presenta els fets, els discuteix amb els deixebles i està a la seva mercè per contestar després a les seves preguntes, per finalment lligar les coses vistes amb les necessitats d'una terapèutica o amb les relacions d'una etiologia. Tots els que passaren per la seva aula deien el mateix; les lliçons orals són avorrides, mira indiferent a la finestra i repeteix ordenadament i automàticament els materials de lliçó, però, en canvi, en la clínica s'aprofita bellament i abundantament el temps i s'aprèn a esdevenir cirurgià.

Naturalment! De què serveixen els sermons obligatoris de coses que millor les llegiran als llibres? Comprengué ben bé on era l'autoritat de l'ensenyança mèdica, obeí la llei i complí distretament en la part inútil, i esmerçà els seus coneixements i els seus talents pràctics a fer cirurgians. No em deixaran mentir Cortès i Trias i Noguera i Ondiviela i Macau i Vilarrasa i els germans Sabaté i tants altres que foren formats a la seva clínica i molts més que reberen l'ensenyança d'ell i s'han fet en altres clíniques.

I així i amb treballs d'investigació que començà a portar a cap, de traduccions que bellament féu, hauria transcorregut la seva vida científica pacíficament, practicant les seves idees pedagògiques i fent deixebles útils si en l'entremig no s'hagués barrejat el cop terrible de la lluita en les dues oposicions.

Per unes lluites d'aquesta faisó no n'hi ha prou amb saber; cal comptar amb la resistència física de l'interessat, i la de Torres, que era precària, es trinxà amb aquest motiu per sempre, encara que durés la seva vida activa, marcida, deu anys més després d'acabades.

Els seus amics poden recordar amb mi el descens després de les primeres oposicions al Baixador del Passeig de Gràcia: el dia que el vegérem amortallat no era pas més desencaixat; instintivament l'abraçarem per por

que caigués, perquè el seu color pàl·lid havia esdevingut cadavèric i el seu color terrós.

Explicà amb ulls d'espant les noves escalonades del curs dels exercicis i els moments morbosos emocionants que precediren a la votació.

Sóc convençut que sense les dues lluites que consumiren les poques energies de reserva que mantenien el seu equilibri somàtic, Torres fóra viu, i és possible que el seu talent s'aprofités per coses d'utilitat pedagògica o d'investigació.

Jo no vull demanar que se li hagués donat el càrrec de qualsevulla manera, jo sols dic que amb un altre sistema, d'haver triomfat fóra viu, i donaria els seus ensenyaments, i de no haver triomfat, com que no hauria esmerçat l'esforç anorreador, també fóra viu i donaria en una forma o altra els fruits que derivarien de la seva forta mentalitat.

De quina utilitat fou per a la seva pàtria i per a la ciència l'esforç? Que contesti qui vulgui. De cap.

Si l'esforç mortal hagués servit per a la descoberta d'un fet nou, per a l'avenç d'una qüestió pedagògica, per al prestigi de la nostra Universitat, jo lloaria l'esforç encara que hagués costat la vida al nostre amic; en les batalles de la ciència no es té de mirar els que cauen, l'acció i el mot és dir sempre *avant!* Però aquí com a la guerra, és dolorós el sacrifici estèril, inútil per falta de criteri en el legislador, que és com dir per estultícia del general que mana.

Jo lliuro la qüestió amb aquest motiu al criteri de la Corporació perquè és sabut de tots que el cas no és únic, i dic si pot defensar-se honestament el criteri verbalista de l'oposició.

Pretendre cercar una forma externa, un tribunal, un reglament, un horari, un rengle de programes per assegurar-se de la moralitat interna dels jutges, és una cosa reconeguda com un fracàs de l'ètica pràctica, com una utopia; s'hi pot tenir la mateixa confiança que en la troballa de la pedra filosofal o l'elíxir de llarga vida.

Ingressà a la Reial Acadèmia sense contrincant i per unanimitat de vots, llegí el seu discurs el 7 de maig de 1916, és a dir sabent-se ja ferit de mort.

El Dr. Cardenal en la seva contestació i el Dr. Coroleu en ressenyar la seva entrada no saberen estar-se de desitjar-li llargs anys de vida.

El seu treball d'entrada, "*Colitis i pericolicitis*", era aleshores un treball de perfecta informació de l'estat de les qüestions quirúrgiques que plantegen les colitis, l'estasi, les pericolicitis, fent-ne una atinada crítica i marcant els punts litigiosos del problema; és un bon exemplar del sentit clàssic hipocràtic.

Aquest discurs i el de contestació d'entrada al Dr. Estapé són les dues úniques mostres de la seva activitat científica a l'Acadèmia.

Ha estat titllada aquesta contestació de poc acadèmica, ja que discuteix amb l'acadèmic entrant les idees per ell expressades. No crec que es pugui considerar com una manca d'atenció envers el dissertant, ans al revés, és una manera de donar relleu a una idea, és remarcar els seus punts dubtosos

o els flacs, i una Academèmia, i sobretot la de Medicina, no és un lloc d'exposició de postulats o d'axiomes.

Malgrat saber el seu estat, i la necessitat de repòs de la seva malaltia, assistí ben assíduament a les sessions i prengué part en les discussions de les coses de la seva competència; així com a la càtedra, no mancà més que quan els moments aguts de la seva malaltia l'empresonaven a casa seva, o en els darrers temps de la seva vida, quan restà al llit per no aixecar-se'n mai més.

La llista de treballs originals no és gaire llarga, però mostrà en ells el bon sentit pràctic i la cultura enfront del moviment científic del moment en què foren escrits.

Va traduir amb una correcció impecable els volums 1.r i 3.r dels *Agregats* amb anotacions, la *Cirurgia abdominal* de Kelly, l'última edició del *Forgue* amb anotacions, el *Chalot* revisat i anotat també, i junt amb el Dr. Ondiviela, la *Cirurgia ortopèdica i reparadora*.

Fou elegit President de l'Institut Mèdico-Farmacèutic durant el bienni 1910-1911, i no deixà d'assistir una sola vegada a les sessions.

Nasqué a Barcelona el 16 de març de 1877, de nin quedà orfe de pare i mare; la seva vida no fou un caminal de flors, fou una aspra ruta i un constant contacte amb coses que haurien fet trontollar una construcció moral poc ferma, i malgrat això fou una flor exquisida pels que el voltaren i les adversitats de la vida les sabé vestir de joia. És difícil que pogués compensar-se amb l'estima i la coral germanor dels que el tractaren, amics i deixebles. Passo pietosament un vel i el destapo sols per donar les gràcies a la bona ànima que el cuidà devotament i acuradament els últims mesos de la seva vida i que li tancà les parpelles; sempre rectilini, sabé fer justícia.

I heus aquí com passà per la vida que, encarrilada degudament, hauria donat abundants i primorosos fruits mentals i que trinxà el fuet de la rutina, que consumí vanament les energies que haurien estat ben esmerçades en coses més útils que preparant i consumant les tan indispensables oposicions, símbol de justícia i de competència per tots els que pateixen de miopia mental.

Jo, que sento viva encara la llaga de la mort de Torres i reviure els dolors i sofriments de la seva llarga malaltia i que no em conformo amb les causes de la seva mort, poso la vida que acabo d'evocar a la consideració de tots els que de bona fe sentim els problemes de la Pedagogia i en aixecar a Déu un prec per la seva ànima, recomano als metges de l'esdevenidor l'estela de bondat, de ciència i de treball que deixà en passar per aquest món, per pocs com ell de llàgrimes i tristeses.

Barcelona, Setembre de 1923